

KALASTA YHDESSÄ

**KAINUUN JA KOILLISMAAN KALALEADER-STRATEGIA
2021 - 2027**

Oulujärvi

Sisällys

1. TIIVISTELMÄ	2
2. TOIMINTA-ALUEEN ESITTELY	3
2.1 YLEISTÄ	3
2.2 VESISTÖT JA KALAKANNAT	3
2.3 ELINKEINOKALATALOUS	4
2.4 KALASTUSMATKAILU	5
2.5 SININEN TALOUS	5
3. LÄHTÖKOHDAT VALITULLE STRATEGIALLE JA PAINOPISTEILLE	5
3.1 KOKEMUKSIA OHJELMAKAUSILTA 2007 – 2013 JA 2014 – 2020	5
3.2 STRATEGIAN VALMISTELUPROSESSI	6
3.3 SWOT-ANALYYSI	7
4. STRATEGIA VUOSILLE 2022 – 2027	10
4.1 VISIO 2027	10
4.2 STRATEGIA	10
5. TOTEUTUSSUUNNITELMA	12
5.1 KEHITTÄMISEN PAINOPISTEET	12
5.1.1 VAHVA PERUSTA ELINKEINOLLE.....	12
5.1.2 LISÄVIRTAA UUDESTA TEKEMISESTÄ.....	12
5.1.3 LISÄÄ SINISTÄ TALOUTTA.....	13
5.2 TUETTAVIEN HANKKEIDEN VALINTA	13
5.3 VIESTINTÄ	14
6. MÄÄRÄLLISET JA LAADULLISET TAVOITTEET	15
7. HALLINTO JA SEURANTA	16
7.1 HALLINNOIJA JA TOTEUTTAJAKUMPPANIT	16
7.2 KALATALOUSJAOSTO	16
7.3 ARVIOINTI JA SEURANTA	17
7.4 KÄSITTELEVÄ VIRANOMAINEN	17
8. RAHOITUS	17
8.1 KALALEADER-RAHOITUKSEN JAKAUTUMINEN	17
8.2 MUUN RAHOITUKSEN HYÖDYNTÄMINEN	18
LIITTEET	
LIITE 1 KUNTAKOHTAISET TIEDOT	20
LIITE 2 VIESTINTÄSUUNNITELMA	21

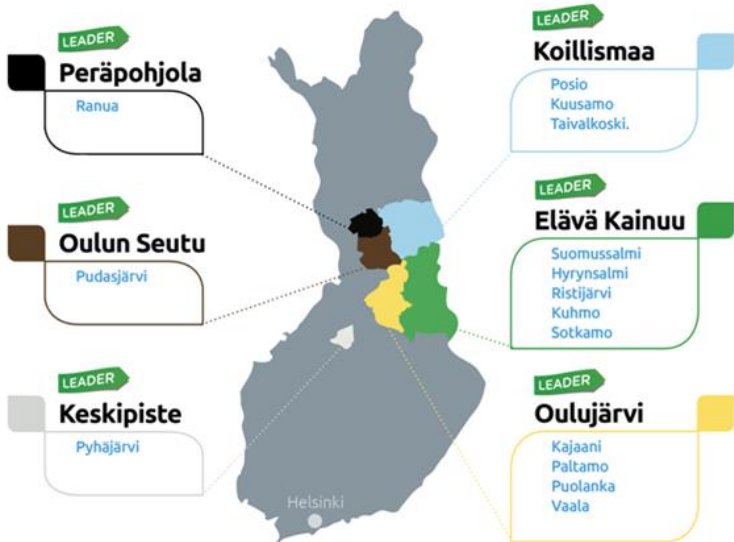
1. TIIVISTELMÄ

Kainuun ja Koillismaan Kalaleader -strategialla edistetään kotimaisen kalan edistämishjelman ja Suomen kansallisen Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston ohjelman tavoitteiden toteutumista paikallisella tasolla. Strategia täydentää toteutusalueen eri kehittämissuunnitelmien biotaloutta edistäviä toimenpiteitä.

Kainuun ja Koillismaan Kalaleader -strategialla tavoitellaan elinkeinokalatalouden kasvua ja kannattavuuden parantumista sekä niistä toteutusalueelle aiheutuvia hyötyjä muun muassa työpaikkoina, uusina yrityksinä, investointeina ja myönteisinä vaikutuksina vesistöjen tilaan. Strategian visio, kolme painopistettä tavoitteineen ja läpileikkaavat teemat on tiivistetty kuvaan 1.

Kuva 1. Strategia tiivistettynä

Toteutusalue ulottuu kolmen maakunnan, 15 kunnan ja kuuden Leader-ryhmän alueelle. Maantieteellinen sijoittuminen näkyy viereisessä kuvassa. Hallinnoijana toimii Oulujärvi Leader.

Strategiaa toteutetaan Kalaleader -ryhmän omilla aktivointi-, viestintä-, koulutus- ja kehittämistoimenpiteillä, myöntämällä rahoitusta ryhmän käyttöön myönnetystä EMKVR -rahoituskehiksestä sekä aktiivisen verkostoitumisen avulla muita rahoituslähteitä hyödyntämällä.

2. TOIMINTA-ALUEEN ESITTELY

2.1 YLEISTÄ

Strategian toiminta-alue koostuu kuuden paikallisen Leader -ryhmän muodostamasta verkostosta. Ryhmistä kolme ovat mukana koko alueensa ja toiset kolme yhden kunnan osalta.

Ohjelmakautteen 2014 – 2020 verrattuna alue laajenee kahdella uudella kunnalla ja Leader-ryhmällä: mukaan tulevat Ranua Peräpohjolan Leaderin alueelta ja Pudasjärvi Oulun seudun Leaderin alueelta. Laajentunut alue käsittää 15 kuntaa Kainuussa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapissa.

Yllä mainittujen uusien kuntien ja Leader-ryhmien lisäksi Keskipiste-Leaderin alueesta on mukana Pyhäjärvi. Kuusamo, Posio ja Taivalkoski ovat Koillismaan Leaderin toiminta-alueita, Elävä Kainuu Leader toimii Hyrynsalmella, Kuhmossa, Ristijärvellä, Sotkamossa ja Suomussalmella. Oulujärvi Leaderin toiminta-alueita ovat Kajaani, Paltamo, Puolanka ja Vaala.

Alueella asuu yhteensä 114 106 asukasta. Väkiluvultaan suurimpia kuntia ovat Kajaani noin 36 500 ja Kuusamo noin 15 000 asukkaalla. Keskustaaajamien ulkopuolella asutus on harvassa eli alle kolme asukasta neliökilometrillä, kun koko maassa asukastiheys on keskimäärin 18,2 asukasta ja EU:ssa keskimäärin 109 asukasta neliökilometriä kohti. Alueella on 42 281 työpaikkaa, joista keskimäärin alkutuotannossa on 13 %, jalostuksessa 17 % ja palveluissa 69 %. Työttömiä on 13,4 % työvoimasta, kun koko Suomen vastaava luku on 12,6 %. Väestöstä 54 % on 15-64 vuotiaita.

Kuntakohtaisia tietoja asukasmääristä, kalatalousyritysten sijoittumisesta ja kuntarahaosuuksista on strategian liitteessä 1.

2.2 VESISTÖT JA KALAKANNAT

Toiminta-alueen pinta-ala on 47 476 neliökilometriä, mistä vesipinta-alaa on lähes 11 % eli 5 119 neliökilometriä. Eniten vesipinta-alaa on Kuusamossa ja Kuhmossa. Alueella on 49 yli 10 neliökilometrin kokoista järveä. Pienempiä yhdestä kymmeneen neliökilometrin kokoisia järviä on 404. Suurimmat järvet ovat Oulujärvi ja Yli-Kitka. Muita suuria järviä ovat muun muassa Kiantajärvi, Pyhäjärven Pyhäjärvi ja Ontojärvi.

Vesipinta-aloja

Kuusamo	830 km ²	
Kuhmo	650 km ²	
Oulujärvi	887 km ²	Suomen 5. suurin järvi
Yli-Kitka	237 km ²	Suomen 17. suurin järvi
Kiantajärvi	188 km ²	
Pyhäjärvi	122 km ²	
Ontojärvi	105 km ²	

Vesistöt sijoittuvat neljän eri vesistöalueen latvoille; Oulujoen, Iijoen, Koutajoen ja Pyhäjoen vesistöalueet.

Tärkeimmät saalisajit ovat muikku, särki, lahna, siika, hauki, ahven ja made.

Kalakannat ovat elinvoimaisia ja valtion vesillä tapahtuvaa kuhanpyyntiä lukuun ottamatta suurelta osin alikalastettuja. Alueen eteläosan kuhasaaliit ovat nousseet puolella vuodesta 2014 vuoteen 2019 eli 109 000 kilosta 163 000 kiloon. Eteläisellä osalla on myös paikoin ylitieheitä lahnakantoja, jotka hyötyisivät lisääntyneestä pyynnistä. Alueen pohjoisosaan lahna ja kuha eivät ole vielä levittäytyneet, mutta tilanne saattaa muuttua ilmaston ja vesien lämmetessä.

Koko alueen muikkukannat kestäisivät huomattavan pyynnin lisäyksen. Kainuussa vuosittainen muikkusaalis vuonna 2019 oli 227 000 kiloa, joka oli kolmanneksen pienempi kuin 332 000 kilon saalis vuonna 2014.

Saalismäärän väheneminen johtuu lähinnä pienen koon aiheuttamista menekkivaikeuksista ja alhaisesta hinnasta.

Alueen vesistöt ovat muutamia asutuksen lähellä olevia pieniä järviä lukuun ottamatta hyvässä tai erinomaisessa kunnossa. Varsinkin Koillismaalla vedet ovat vielä puhtaat. Oulujoen vesistö on aivan latvaosia lukuun ottamatta voimakkaasti säännöstelty.

2.3 ELINKEINOKALATALOUS

Kalastettu ja kasvatettu kala myydään suurimmaksi osaksi pyöreänä tai perattuna tukkuun tai jalostajalle Oulussa, Nurmeksessa ja Helsingissä. Vain Kuusamossa, Suomussalmella ja Paltamossa kalaa jalostetaan paikallisesti suuremmissa mittakaavassa. Jonkin verran kalaa myydään myös paikallisiin kauppoihin ja ravintoloihin. Pieni osa kalastajista jalostaa ja myy itse kalan mm. REKO-ringeissä.

COVID19-epidemian puhkeaminen 2020 sekoitti hetkellisesti kalan myyntikanavat. Suurten tapahtumien peruuntumisen myötä pienen muikun kysyntä romahti. Ravintoloiden toiminta on hiljalleen palautumassa kotimaanmatkailun myötä. Kalanviljelijöillä on tavallista suuremmat varastot kalaa heikentyneen kokonaiskysynnän takia. Kalan suoramyynänti kasvoi hieman epidemian seurauksena.

Kaupallinen kalastus

Alueella on 61 päätoimista kalastajaa sekä noin 170 sivutoimisesti kalastavaa.

Alueella on kaksi kalataloa eli Koillismaan Luonnonkala Oy Kuusamossa ja Paltamon Kalatalo Oy. Vähintään yksi kunnan omistama kalasatama löytyy Kajaanista, Kuusamosta, Suomussalmelta, Posiolta, Vaalasta ja Pyhäjärveltä.

Koillismaalla pyydetään muikkua nuotalla, sekä kesällä että talvella. Kainuussa muikku pyydetään Oulujärvellä trooleilla ja jonkin verran rysillä. Kuhaa kalastetaan sekä rysillä että verkoilla. Särkikalan kalastus tapahtuu keväällä kudulta rysillä sekä syksyllä nuotalla syvänteistä. Siikaa pyydetään verkoilla, haukea ja ahventa rysillä, verkoilla ja katiskoilla.

Koillismaalla särki on noussut toiseksi tärkeimmäksi saalislajiksi.

Kalanviljely

Alueen kirjoloihen kasvatuksesta suurin osa on Kainuussa, jossa tuotetaan noin miljoona kiloa teuraskokoista kirjolohta vuosittain. Määrä on kolmasosa koko Suomen sisävesien kasvatetun ruokakalan tuotannosta. Siikaa kasvatetaan noin 100 000 kiloa.

Kalanviljelylaitoksia on 50. Puolet laitoksista kasvattaa kalat täysikokoisiksi ruokakaloiksi ja puolet on keskittynyt kalanpoikasten kasvatukseen. Poikasia tarvitaan sekä ruokakaloiksi kasvatettaviksi että kalaistutuksiin. Lisäksi noin 40 luonnonravintolammikossa kasvatetaan siian poikasia kesänvanhana istutettavaksi.

Yhtä poikastuotannon kiertovesilaitosta lukuun ottamatta kalat kasvatetaan läpivirtausaltaissa.

Kalanviljelijät ovat lisänneet yhteistyötä myös alueiden välillä. Tästä on esimerkkinä Kainuun lohenviljelijät ry:n muuttaminen Kainuun ja Koillismaan Kalankasvattajat ry:ksi vuonna 2021.

Luonnonvarakeskuksella on kalanviljelyn tutkimusasemat Paltamossa ja Taivalkoskella.

Kalanjalostus

Kalanjalostukseen keskittyneitä yrityksiä on neljä, lisäksi kalaa käytetään muun muassa perinteisten kukkojen raaka-aineena. Kalankasvattajat myös fileoivat, savustavat ja purkittavat kalaa myyntiin.

Jalostusyritykset käyttävät raaka-aineena suurimmaksi osaksi lähellä kalastettua ja lähellä kasvatettua kalaa.

Vuonna 2020 aloittanut yritys valmistaa lahnammassa japanilaisen perinteen mukaista kalaleikkelettä.

Koillismaalla tehdään rohkeita ja paikallisuutta korostavia kalajalosteita, jotka ovat saaneet hyvän kysynnän koko Suomessa, esimerkkituotteena kalalastu.

Kalanjalostajat tekevät jonkin verran yhteistyötä, muun muassa purkitusta alihankintana. Myös kalatalojen ja jalostajien välillä on yhteistyötä, esimerkiksi Paltamon kalatalo toimittaa lahamassaa kalaleikkeleen valmistajalle.

2.4 KALASTUSMATKAILU

Kalastusmatkoja ja -oppaita on tarjolla Oulujärvellä sekä suurissa matkailukeskuksissa. Aktiivisia kalastusoppaita on kymmenkunta, mutta koulutuksen saaneita on enemmänkin. Alueella on monipuoliset vedet virkistyskalastukseen, perhokalastuksesta pienissä virtavesissä aina uisteluun suurilla järvenselillä.

Virkistyskalastuksen lisäksi on mahdollista tutustua ammattikalastukseen rysäpyynti- ja talvinuottausnäytöksissä.

Alueella on useita matkailukeskuksia, muun muassa Vuokatti, Ruka, Iso-Syöte ja Paljakka sekä paljon muuta matkailumajoitusta, jotka tuovat alueelle koti- ja ulkomaisia matkailijoita mahdollisiksi asiakkaiksi. Ruokamatkailu, ennen kaikkea lähiruokaan liittyvät elämykset on nouseva trendi. Kala tarjoaa paljon mahdollisuuksia niin fine dining -ravintoloissa kuin kalastus- ja muiden luontoretkien yhteydessä tarjottavissa maastoruokailuissa.

2.5 SININEN TALOUS

Suuren vesipinta-alan ja lukuisten eri kokoisten järvien ja jokien myötä alueella on hyvät edellytykset siniselle taloudelle. Yhteistyön ja tiedonkulun merkitys korostuu eri alan yritysten toimiessa samoilla vesillä.

Vesistömatkailu eri vesikulkuneuvoin (mm. melonta, purjehdus, soutu, koskenlasku ja höyrylaivat) hyödyntää niin suuria järvenselkiä ja reittivesiä kuin pienvesiäkin. Blue Care eli vesistöä hyödyntävä hoito tai terapia sopisi alueelle hyvin ja voisi toimia Green Care- ja kalataloustoimijoiden yhteistyönä.

Alueella on veteen keskittyneitä analysointi- ja teknologiayrityksiä sekä Oulun yliopistolle kuuluva tutkimuslaitos.

Monet ympäristön tilaa parantavat toimet tehdään vedessä tai veden välityksellä. Esimerkiksi hoitokalastuksella poistetaan vesistöistä ravinteita ja akvaponisella viljelyllä voidaan vedestä sitoa ravinteita kasveihin. Alueella on kokeiltu pikkulimaskaa (Lemna minor) ravinteiden sidontaan ja kierrätykseen. Pikkulimaskaa voidaan käyttää esimerkiksi kalarehun raaka-aineena hyvän ravintosisällön ansiosta.

3. LÄHTÖKOHDAT VALITULLE STRATEGIALLE JA PAINOPISTEILLE

3.1 KOKEMUKSIA OHJELMAKAUSILTA 2007 – 2013 JA 2014 – 2020

Kainuun ja Koillismaan Kalaleader on toiminut alueella vuodesta 2008 lähtien, alusta saakka Oulujärvi Leaderin hallinnoimana. Leader-henkilökunta on huolehtinut hallinnollisista tehtävistä ja vastannut kalatalousjaoston toiminnasta. Kalaleader-aktivaattorin työpanos on käytetty mahdollisimman täysimääräisesti aktivointiin ja muihin käytännön toimenpiteisiin.

Kalaleaderin avulla on perustettu Kuusamon kalatalo kaudella 2007 - 2013 ja Paltamon kalatalo kaudella 2014 - 2020. Molemmat ovat lisänneet huomattavasti alueensa kalastajien yhteistyötä ja ammattimaisuutta. Ne toimivat myös logistisina solmukohtina.

Kalaleader on rahoittanut elintärkeitä jäähileasemia tukemaan ja kehittämään kaupallista kalastusta.

Paikalliset kehittämishankkeet ovat lisänneet tutkimus- ja koulutuslaitosten yhteistyötä kala-alan yrittäjien kanssa. Tutkimus on tullut lähemmäksi käytäntöä. Esimerkkeinä käytännön läheisistä hankkeista ovat Pikkulimaskan viljely vesiviljelylaitoksessa ja Kuhan rysäpyynti talvella -hankkeet.

Aktivoinnilla ja kehittämishankkeilla on edistetty erityisesti vähempiarvoisen kalan sekä lähikalan käyttöä. Kalaleaderin rahoittamien hankkeiden avulla aiemmin vähempiarvoisina pidetyt kalalajit ovat nousseet oikeaan arvoonsa. Koillismaalla särki on jo toiseksi tärkein saalislaji. Myös kalan jalostusaste on hiljalleen nousussa.

Osaksi aktivaattorin neuvonnan ja kehittämishankkeiden avulla alueelle on saatu kaivattuja uusia, myös nuoria, kaupallisia kalastajia.

Aktivaattorin apua on hyödynnetty kuntien omistamien kalasatamien ja kalankäsittelytilojen kehittämisessä sekä yritystoimintaa aloitettaessa ja laajennettaessa. Neuvonnalla on edistetty esimerkiksi kalankasvatuslaitoksen 280 000 kilon lisäkasvun mahdollistavan ympäristöluvan hakemista. Suomalainen menestysresepti -ohjelman finaalin kautta suuren yleisön tietoisuuteen nousseet Kuusamon Kala kalalastuineen ja Kamaboko Finland Leikkala -tuotteellaan ovat myös olleet Kalaleader -neuvonnan piirissä.

Paikallisia kehittämishankkeita ovat hallinnoineet kunnat, kehittämissyhtiö Naturpolis Oy, Kajaanin ja Lapin ammattikorkeakoulut, Koillis-Suomen Aikuiskoulutus sekä Luonnonvarakeskus. Uusien hallinnoijien löytäminen on ollut haasteellista, mutta siihen tulee jatkossakin pyrkiä uudenlaisen osaamisen tuomiseksi ja uusien yhteistyökumppanien löytämiseksi alalle.

Yhteistyö Lapin ELY-keskuksen sekä KEHA-keskuksen kanssa on toiminut hyvin.

3.2 STRATEGIAN VALMISTELUPROSESSI

Kesäkuussa 2020 pidettiin neljä keskustelutilaisuutta Kalaleaderin tarpeellisuudesta kunnille etäyhteydellä, yksi jokaisen Leader-ryhmän alueen toimijoiden kanssa. Samaan aikaan lähetettiin kala-alan yrittäjille yrittäjäkysely, jonka vastauksia hyödynnettiin myös strategian valmistelussa.

Marraskuussa 2020 järjestettiin viisi Iloa ja hyötyä vesistöistä -työpajaa yhdessä kunkin alueella toimivan Leader-ryhmän kanssa.

Huhtikuussa 2021 kartoitettiin kehittämistarpeita ja -ideoita kahdessa Idea-apaja 2030 -tilaisuudessa, joista ensimmäiseen osallistui alueen kala-alalla toimivia yrityksiä ja toiseen kala-alan sidosryhmät.

Toukokuussa 2021 järjestettiin virtuaalinen opintomatka kolmeen kalanjalostusyrietykseen. Samalla kuultiin vähittäiskaupan edustajan näkemyksiä siitä, millaisena kuluttajat haluavat ostaa kalansa. Tiedon ja kokemusten jakamisen lisäksi tilaisuudessa käydyn keskustelun antia on käytetty strategiavalmistelussa.

Kymmenestä alueen eri puolilta ja eri taustoilta olevasta henkilöstä koostuva kalatalousjaosto on kokousten yhteydessä pidetyissä työpajoissa valmistellut SWOT-analyysejä ja strategian sisältöä.

Valmistelussa hyödynnettiin myös tammi-helmikuussa 2021 toteutettua lähikala-hankkeen nykytilaselvitystä, joka oli suunnattu kalastajille ja kalanviljelijöille sekä vähittäiskauppojen, ravintoloiden ja kuntien ateriapalvelujen edustajille.

Ohjelmakaudelle 2021 - 2027 mukaan tuleville Ranuan ja Pudasjärven kunnille on esitelty Kalaleaderin toimintaa aktivaattorin toimesta. Pudasjärvi oli mukana keskustelutilaisuudessa kesäkuussa 2020 ja Ranualla järjestettiin vesistötilaisuus marraskuussa 2020.

Valmisteluprosessiin on osallistunut 203 henkilöä.

Lisäksi valmistelussa on hyödynnetty päättyneen ohjelmakauden aikana eri tilaisuuksissa ja kahdenkeskisissä keskusteluissa tehtyjä havaintoja ja saatua palautetta.

3.3 SWOT-ANALYYSI

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
<p>Hyvät yleiset puitteet yrittämiseen</p> <ul style="list-style-type: none"> • runsaat vesistöt ja alikalastetut järvet • alueella käytetyt lajit WWF:n vihreällä listalla • kalaa saatavilla jalostuskäyttöön • kasvava matkailu vahvistaa lähimarkkinoita <p>Olemassa oleva infra</p> <ul style="list-style-type: none"> • kalatalot, kalasatamat ja jäähilaseemat laitteineen <p>Korkea laatu ja hyvä maine</p> <ul style="list-style-type: none"> • laadukas, ammattimaisesti käsitelty raaka-aine • tunnettuus; Kuusamon kalojen ja Oulujärven kuhan hyvä maine ja Kitkan Viisaan alkuperänimisuoja <p>Uudistuneet toimintatavat</p> <ul style="list-style-type: none"> • uusia jalostusyrittäjiä perustettu • uusia innovatiivisia tuotteita kehitetty • yrittäjien joukossa myös nuoria • monipuolistettu kalastusta ja kalastusmenetelmiä • lisääntynyt yhteistyö kalastajien ja jalostajien, yritysten ja alueiden välillä sekä tutkimus- ja oppilaitosten kanssa 	<p>Yleisissä puitteissa edelleen kehitettävää</p> <ul style="list-style-type: none"> • yhteisessä käytössä olevien käsittelytiloja sekä massaus- ja pakkauskoneita tarvitaan lisää • alueella ei ole kalatalousalan ammattikoulutusta <p>Alhainen jalostusaste ja jalostusyrittäjien vähäisyys</p> <p>Yritystoiminnan kilpailukyvyssä parannettavaa</p> <ul style="list-style-type: none"> • ikääntyvät yrittäjät, kalankäsittelijöiden puute • osaamisvajeita: digitaalisuus, markkinointi, tuotekehitys, jatkojalostus • pääomien puute, heikko sijoitetun pääoman tuotto • kalankasvatustilapien vajaakäyttö <p>Markkinahaasteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • kalastuksen sesonkivuonteisuus, muikun pienuus • lähimarkkinat supistuvat väestön vähentyessä • logistiikka; erityisesti pienten erien osalta, pitkät etäisyydet • kysynnän ja tarjonnan kohtaaminen; muuttuviin asiakasodotuksiin haastavaa reagoida nopeasti <p>Tilastoinnin heikkous</p> <ul style="list-style-type: none"> • elinkeinon avaintiedot ja merkittävyys eivät näy
MAHDOLLISUUDET	UHKAT
<p>Kotimaisen kalan kasvava arvostus; hyödynnetään kiinnostus ja kysyntä</p> <ul style="list-style-type: none"> • vahvistetaan ilmasto- ja ympäristövastuullisuutta • lisätään jäljitettävyyttä, todennetaan hiilijalanjälki • jalostusasteen nosto, rohkea tuotekehitys • kalavarannon käytön monipuolistaminen • kalan kasvatuksen luvat täysimääräisesti käyttöön <p>Uusien toimintatapojen kokeilu ja käyttöönotto</p> <ul style="list-style-type: none"> • kevyet käsittelytila- ja uudet logistiset ratkaisut • ympäristön tilaa parantavat ja energiaa säästävät ratkaisut • kalanpoikasten virikekasvatus • yhteistyön lisääminen ja laajentaminen • sivuvirtojen ja sivusaaliin hyödyntäminen • kytkökset siniseen talouteen <p>Digitalisaation, teknologian ja tutkimustiedon hyödyntäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luken innovaatio-ohjelmien tulosten jalkauttaminen • uudet pyydys- ja pyyntitekniikat • teknologian hyödyntäminen tuotannossa • lisää digiä markkinointiin, jakeluteihin ja liiketoiminnan prosesseihin 	<p>Toimintaedellytysten heikkeneminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • infran rapautuminen mm. kalasatamat • haasteet lupien saamisessa; kaupallinen kalastus, viljelylaitosten vesi- ja ympäristöluvut • tutkimustieto ei välity ruohonjuuritasolle • laji- tai aluekohtainen ylikalastus • kalataudin leviäminen alueen viljelylaitoksiin • Ilmastonmuutos; vaikutukset mm. vesistöjen tilaan ja lämpötilaan, kalakantoihin ja -lajeihin, jääpeitteisen ajan lyheneminen • äkilliset tapahtumat, esim. pandemia, vesistön pilaantuminen • mahdollinen sellutehdas ja kaivokset: mainehaitat, ympäristöhaitat <p>Taloudellisen toimintaympäristön ongelmat</p> <ul style="list-style-type: none"> • heikko kannattavuus hidastaa toimintatapojen uudistamista • ”hiipuvan elinkeinon” maine ei houkuta jatkajia ja uusia yrittäjiä • osaavaa työvoimaa ei saada • halpa tuontikala • harmaa kalastus, pimeää kalakauppaa (erityisesti kuhan verkkopyynti)

Vesistöjen määrä ja monipuolisuus luovat hyvän perustan sekä elinkeinokalatalouden, että muun sinisen talouden harjoittamiselle ja kasvattamiselle. Ammattikalastukselle löytyy hyvin muitakin puitteita; Kuusamon lisäksi Paltamoon on saatu kalatalo, kalasatamia on kunnostettu ja varustettu peruslaitteistolla sekä hileasemia lisätty. Infrassa on silti edelleen vielä parannettavaa niin käsittelytilojen kuin laitteidenkin osalta. Pitkien etäisyyksien vuoksi yhteisessä käytössä olevia tiloja tarvitaan lisää. Niiden toteuttamisessa voidaan hyödyntää kevyempiä käsittelytilaratkaisuja, esimerkiksi moduulimalleja, siirrettäviä kontteja tai sesonkiajaksi vuokrattavia pakkaskontteja. Massauskone ja vakuumpakkauslaitteet löytyvät vain Kuusamosta ja Paltamosta. Kuluttajakysyntään vastaamisessa voidaan tarvita kalamassan valmistusmahdollisuutta alkutuotantona muissakin yhteisissä tiloissa. Tämä edellyttää kuitenkin riittävää käyttöastetta ja nykyisten saatavuushaasteiden ratkaisemista. Vaikka infra on nyt suhteellisen hyvässä kunnossa, se kuuluu käytössä ja korjaustarpeita syntyy. Edellytysten pitäminen kunnossa on jatkuvaa työtä ja lisäinvestointeja tarvitaan, jotta kehitys ei pysähdy. Sama koskee yrityksiä.

Alueella toimivissa ammattikalastajissa on nuoriakin yrittäjiä, silti kalastajien nykyinen ikärakenne tarkoittaa ammattikunnan vähenemistä, ellei ikärakennetta saada korjattua. Vastaava tilanne on muiden kalatalousyritysten kohdalla: joitakin nuoria yrittäjiä on, mutta ikärakenne on silti vääristynyt. Kuusamon ja Paltamon kalatalot sekä uudet jalostusyritykset madaltavat uuden kalastajan aloituskynnystä; yhteistyökumppaneita löytyy ja saaliille on ostajia. Olemassa olevia puitteita ja mahdollisuuksia on nostettava alasta kiinnostuneiden tietoisuuteen. Koska alueelta puuttuu alan ammattikoulutus, tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen on käytettävä muita keinoja, esimerkkinä työvoima- ja oppisopimuskoulutus ja mestari-kisälli - malli. Ammatin ja yritystoiminnan kiinnostavuutta on lisättävä myös parantamalla yritysten kannattavuutta. Samalla parannetaan yritysten kykyä investoida uuteen ja työllistää. Saalismäärien varmistamisella, jalostamalla ja uusilla menettelyillä voidaan kasvattaa liikevaihtoa, samalla on kiinnitettävä huomiota tuottavuuteen ja kustannustasoon. Niihin voidaan vaikuttaa muun muassa lisäämällä digitaalisuuden ja teknologian hyödyntämistä kaikissa toiminnoissa. Liiketoiminnan tehostamisen lisäksi digitaalisuuden ja teknologian lisääminen voi toimia houkuttimena nuorille osoittamalla, että elinkeinokalatalous ei ole mennyttä maailmaa, vaan nykyaikainen ympäristöystävällinen elinkeino. Yritystoiminnan kannattavuuden, yritysosaamisen ja uudistusmielisyyden lisääminen on tärkeää myös Covid19 -pandemian kaltaisiin äkkitapahtumiin suojautumisessa; vahva yritys selviää heikkoa paremmin ja nokkela yritys kääntää äkillisiä tilanteita jopa voitokseen uudistamalla toimintatapojaan.

Yritysten lisäksi ikärakenne on heikkoutena myös osakaskunnissa ja vaikuttaa ammattikalastajien lupien saantiin. Kalastuksen perusedellytysten turvaamiseksi on osakaskuntien ja kalatalousalueiden toiminnan uudistamista ja jopa osakaskuntien yhdistämistä syytä edistää.

Kuluttajien ja muiden asiakkaiden tarpeisiin vastaava ja niitä ennakoiva, rohkea ja loppuun asti hiottu tuotekehitys (mm. oikea hinnoittelu, jakelutien ja ympäristöseikat huomioiva pakkaussuunnittelu, viestintä) on tärkeässä roolissa tuotteiden arvon lisäyksessä sekä yritysten liikevaihdon ja kannattavuuden parantamisessa. Tulevaisuuteen katsova tuotekehitys huomioi eettisyyden, ekologisuuden, terveellisuuden ja sekä tuotteen käytön helppouden. Jalostustarpeisiin on hyvin saatavilla kalaa ja kasvaviinkin tarpeisiin voidaan vastata, sillä järvet ovat vielä alikalastettuja ja kalankasvatusta on mahdollista lisätä voimassa olevien lupien puitteissa. Alueen kalat ovat laadukkaita, maistuvat aidosti kalalta ja ovat ammattitaidolla käsiteltäviä raaka-ainetta vaativimpiinkin tuotteisiin.

Alueelle on jo syntynyt perinteisten, lähinnä paikallisesti toimivien jalostajien rinnalle yrityksiä, jotka toimivat valtakunnallisesti tai tähtäävät myös kansainvälisille markkinoille uudenlaisilla kalajalosteillaan. Nämä toimivat hyvinä esimerkkeinä myös muille siitä, että kalasta voi tehdä uutta ja erilaista. Kiinnostavilla ja helposti käytettävillä tuotteilla pystytään lisäämään kalan käyttöä sekä kotitalouksissa että ammattikeittiöissä. Nostamalla esiin paikallisuutta ja korostamalla sitä muun muassa tarinoilla kasvatetaan tuotteiden kiinnostavuutta matkailijoiden ja osa-aika-asukkaiden silmissä. Tämä on tärkeää alueella, jolla väestö vähenee, mutta matkailijamäärät, vapaa-ajan asuminen ja etätyöläisten määrä kasvavat. Kotimainen kala on lähiruokaa muuallakin kuin omalla alueellaan ja tätä on syytä vahvistaa jäljitettävyydellä, johon voidaan tuottaa lisäarvoa tarinoiden lisäksi jo olemassa olevan tunnettuuden ja hyvän maineen avulla.

Syntyneistä uusista yrityksistä huolimatta jalostusaste on alueella edelleen alhainen ja sitä on lisättävä kaikissa alan yrityksissä.

Jalostusasteen nostamista voidaan tehdä myös hyödyntämällä sivusaaliita ja kehittämällä uutta käyttöä sivuvirroille, jotka nyt ovat menneet lähinnä turkis- ja koiratarhoille tai jopa jätteeksi. Haasteita uusille ratkaisuille tuo huomattava ainesmäärä, joka voi myös nousta nopeastikin; ketjun on toimittava. Myös pienikokoinen muikku kaipaa uusia käyttötapoja. Vaikka kalastusta ja menetelmiä on monipuolistettu, siihen ja kalavarannon käytön monipuolistamiseen on varaa edelleen. Tavoitteena on aito monilajikalastus, joka sopeutuu siihen, mitä saaliiksi on saatavissa. Sesonkiluonteisuus kuuluu toimialaan, eikä siitä voi kokonaan päästä, mutta sitä voidaan lieventää jalostuksella ja kalojen uusilla käyttötavoilla ja toisaalta sillä voidaan nostaa myös kiinnostavuutta sesonkiherkkujattelun avulla. Jalostuksen lisääminen tulee lisäämään naistyöpaikkoja alalle.

Uuden luomista edesauttaa yhteistyö, jota on opittu tekemään aiempaa enemmän niin alan yritysten välillä maakuntarajat ylittäen kuin muiden toimialojen kanssa. Alueella sijaitsee kaksi Luonnonvarakeskuksen toimipaikkaa ja Luken kanssa on tehty yhteistyötä tilaisuuksia järjestämällä ja rakentamalla pikkulimaskaa ja talvinuottausta koskevat hankkeet. Yhteistyöavauksia matkailun suuntaan on tehty ja saatu Kajaanin Ammattikorkeakoulu laajentamaan kehittämistoimintaansa myös kalatalouteen nimenomaan matkailukytken kautta. Alueella on muitakin osaamisrakenteita. Yhteistyön lisääminen niiden kanssa paikkaa tuotekehitykseen ja jatkojalostukseen liittyviä osaamisvajeita ja auttaa arvonnäköalassa. Esimerkkeinä Oulun yliopiston Mittaustekniikan yksikkö ja sen kokemus elintarviketutkimuksessa, biomassojen prosessoinnissa ja luonnonkosmetiikan kehittämisessä ja analytiikassa tai Arktinen Biolaakso-yrityskokonaisuus, josta on hankittavissa erityisesti luonnontuotteisiin liittyviä tuotekehityspalveluita. Edellä mainittujen kanssa on jo alustavasti keskusteltu kalan sivuvirtojen hyödyntämisestä. Esimerkiksi kalan ja luonnontuotteiden yhdistäminen lisää vaikuttavuutta erityisesti eläintuotteissa ja kalaöljyjen hyödyntäminen kosmetiikassa on mahdollista. Uudenlaiset tuotteet vaativat tuotekehitystä ja vaikutusaineiden todentamista sekä panostuksia prosesseihin, koska ne ratkaisevat onnistumisen. Kalatuotteiden kytkeminen mukaan erilaisiin yliopiston luonnontuotteiden tutkimushankkeisiin tuo onnistuessaan huomattavan rahoituspanoksen kala-ainesten vaikuttavuuden todentamiseen. Yhteistyö muiden sinisen talouden osa-alueiden kanssa voi luoda kalataloustoimijoille uusia ansaintamahdollisuuksia esimerkiksi kalastusmatkailuun tai vesistöhoitoon liittyen. Tärkeitä yhteistyökumppaneita hyvien käytäntöjen ja uusien toimintatapojen levittämisessä ovat myös muut Kalaleader-ryhmät. Monet elinkeinon toimintaedellytyksiin liittyvistä uhkista ovat sellaisia, että niitä voidaan välttää tai niihin voidaan sopeutua parhaiten tiiviillä yhteistyöllä tutkimuslaitosten ja muiden osaamisrakenteiden avulla, esimerkiksi ilmastonmuutos, kalataudit tai ympäristövahingot. Tutkimusyhteistyöstä voi olla apua myös vesiympäristön tilaa koskevissa keskusteluissa. Suuret teolliset investoinnit heikentävät vesiympäristön tilaa ja toisaalta soiden ennallistamishankkeet ja muut valuma-aluekunnostukset parantavat sitä.

Ilmasto- ja ympäristötietoisuus lisääntyy nopeasti ja vaikuttaa yhä enenevässä määrin ihmisten kulutuskäyttäytymiseen. Kalan syöminen on ilmastoteko, varsinkin kun kaikki toiminta-alueen pyydystettävät lajit ovat WWF:n vihreällä listalla. Ympäristövastuullisuutta tulee kuitenkin viedä pitemmälle laajentamalla ympäristöystävällisyyttä kalan itsensä lisäksi yritysten kaikkiin toimintoihin. Tämä pitää sisällään paljon erilaisia toimenpiteitä, esimerkkeinä energian säästäminen, uusiutuvan energian mm. aurinkopaneelien hyödyntäminen, kalanpoikasten virikekasvatus, kalojen hyvinvoinnin huomioivat saaliin käsittelytavat ja uudet logistiset ratkaisut. Kuusamossa on jo hankittu Saksasta mallikappaleet perinteisiä kalalaatikoita paremmin kierrätettävistä ja vähähiilisemmistä pakkauslaatikoista. WWF:n vihreää listaa voidaan hyödyntää nykyistä enemmänkin avaamalla sen merkitystä erityisesti kansainvälisille matkailijoille.

Analyysiin pohjautuen keskeisiksi kehittämistarpeiksi nousevat:

- Puitteet huippukuntoon ja esille
- Yrittäjien ikärakenteen korjaaminen ja yritysten määrän lisääntyminen
- Investointeja liikkeelle sekä yleishyödyllisinä että yrityksissä

- Jalostusasteen ja -kapasiteetin nostaminen
- Kalastuksen monipuolistaminen
- Yrittäjyys-, digi- ja muun osaamisen kasvattaminen
- Yhteistyön lisääminen ja laajentaminen
- Ilmasto- ja ympäristövastuun vahvistaminen
- Kytkökset muuhun siniseen talouteen

Suurin osa kehittämisspanoksista käytetään elinkeinoa uudistaviin toimiin ja toiseksi eniten perusedellytysten vahvistamiseen. Jonkin verran panostetaan myös kalastusmatkailuun ja muuhun siniseen talouteen, silloin kun niillä on selkeä yhteys elinkeinokalatalouteen.

Lisäksi tarvitaan viestinnän kehittämistä tukitoimena tiedon levittämisessä yrittäjille sekä elinkeinon ja sen mahdollisuuksien esille nostamisessa.

4. STRATEGIA VUOSILLE 2022 – 2027

Kalataloudella on alueella kokoaan suurempi merkitys. Vaikka yritysten tai työpaikkojen määrä ei ole huomattava verrattuna muihin toimialoihin, elinkeinolla on vaikutuksia ruokahuoltoon, hyvinvointiin ja terveyteen, ympäristöön ja ilmastoon. Ala tarjoaa työpaikkoja ja yrittämisen mahdollisuuksia myös harvaan asutun maaseudun asukkaille. Biotalouden kehittymisen myötä kalataloudellakin on kasvava merkitys ja tätä kasvua halutaan Kainuun ja Koillismaan Kalaleader -strategialla edistää ja vauhdittaa.

Strategian toteuttamisella saavutetaan sekä kalatalouselinkeinon kohdistuvia että yhteiskunnallisia myönteisiä vaikutuksia. Alueen kalatalouselinkeinon jatkuvuus turvataan liiketaloudellisesti kannattavammalla yritystoiminnalla, uusilla yrittäjillä ja kalankasvatuksen voimassa olevien lupien täysimääräisellä käytöllä. Kannattava toiminta tuo lisää pääomaa ja luo siten edellytyksiä yritystoiminnan kasvattamisessa tarvittaville investoinneille. Kaupalliseen kalastukseen saadaan lisää vesialueita ja samalla parannetaan ympäristön ja vesistöjen tilaa muun muassa särkikalojen määrää vähentämällä. Alueella tuotetun kalan käyttö lisääntyy sekä yksityistalouksissa että ammattikeittiöissä, jolla vähennetään ruokailun ilmastovaikutuksia. Toimialan kasvu ja jalostusarvon nosto tuottavat hyötyjä paikallis- ja aluetalouteen muun muassa kasvaneina verotuloina ja ostovoimana, uusina yrityksinä, investointeina, työpaikkoina ja muina taloudellisina aktiviteetteina. Tämä on erityisen tärkeää harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla, jota Kainuun ja Koillismaan Kalaleaderin toiminta-alue pääasiassa on.

4.1 VISIO 2027

Kasvava elinkeino, joka kunnioittaa luontoa ja menestyy ammattitaidolla, laadukkailla ja erottuvilla tuotteilla sekä rohkealla uudistumisella.

4.2 STRATEGIA

Leader-toimintatavan mukaisesti toteutus pohjautuu paikallisiin vahvuuksiin ja toimijoiden aktivointiin ja innostamiseen. Voimavaroja kasvatetaan verkottumalla muiden kanssa sekä alan ja alueen sisällä että niiden ulkopuolelle.

Yhteistyö, jatkuva oppiminen ja vastuullisuus ovat läpileikkaavia teemoja, jotka ohjaavat strategian toteuttamista. Kaikki kolme lisäävät halua ja kykyä tehdä uudenlaisia ratkaisuja ja toimivat siten perustana innovatiivisuudelle. Erityisenä näkökulmana ovat nuoret. Elinkeinoon jatkuvuuden turvaamiseksi nuoret on otettava huomioon niin hankkeissa kuin ryhmän aktivointi- ja muissa omissa toimissa.

Kalaleaderin oma myöntövaltuus ei riitä kaikkien toimenpiteiden toteuttamiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen, joten tärkeä toimintatapa varsinaisten kehittämishankkeiden tukemisen lisäksi on saada aikaan sykäysinvestointeja ja muita käynnistysvaikutuksia pienillä aloitushankkeilla, kokeiluilla ja selvityksillä. Jatkamiseen haetaan muita rahoituksia. Strategian toteuttamisessa käytetään kaikkia

Kalaleaderin käytettävissä olevia EMKVR:n tukimuotoja, yksittäisen yrityksen investointeja tai tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeita kuitenkin vain poikkeustapauksissa, kun kyseessä on pieni, uutta luova kokeilu, jolle on vaikea löytää muuta rahoitusta.

Strategia keskittyy elinkeinokalatalouteen, mutta aktiivoinnilla edistetään myös muita elinkeinoja lähellä olevia toimialoja ja kehittämistoimia. Niiden avulla on mahdollista lisätä elinkeinokalatalouden harjoittajien toimeentulomahdollisuuksia. Osa elinkeinokalataloutta koskevista toimenpiteistä palvelee myös vesistöjen virkistyskäyttöä ja edistää matkailua. Kaikki toimet ovat luonteeltaan ainakin jossain määrin ympäristöä parantavia, siihen myönteisesti vaikuttavia tai kielteisiä ympäristövaikutuksia vähentäviä.

Keskeinen keino strategian toteuttamisessa on edistää aktiivisesti muiden rahoituslähteiden hyödyntämistä. Näistä on kerrottu tarkemmin luvussa 8.2. Muun rahoituksen hyödyntäminen.

Yhteistyö

Yhteistyötä on jo lisätty ja laajennettu monin tavoin. Seuraava askel edelleen laajentamisen lisäksi on viedä sitä entistä tavoitteellisempaan suuntaan. Yhdeksi uudeksi tähän liittyväksi toimintatavaksi rakennetaan ”kalapöytä”. Kalapöydän tarkoitus on olla tietyn aiheen tai haasteen ympärille koottava keskustelufoorumi, joka keskittyy ratkaisujen löytämiseen. Pöydän ympärille kutsutaan kaikki ne tahot, joita käsiteltävä kysymys koskee tai joilla voi olla siihen näkemystä. Digitaalisuus mahdollistaa verkostojen laajentamisen ja asiantuntijoiden hankkimisen tarvittaessa alueen ulkopuolelta. Kalapöytätoiminnan tavoitteena on aikaansaada toiminta-alueen laajuisia vaikutuksia strategian keskeisissä aiheissa.

Alustava esimerkki kalapöydästä: aihe energian säästäminen ja bioenergian lisääminen. Koollekutsujana toimii Kalaleader-aktivaattori. Yrittäjien lisäksi osallistujiksi kutsutaan alueella toimivat Energiaviraston rahoittamat maakunnalliset energianeuvot, alueella ja alueen ulkopuolella toteutettujen esimerkkitoimenpiteiden (mm. aurinkopaneelit, ledivalaistus, aurinkoenergialla toimiva kalastusala) esittelijöitä kertomaan kokemuksista ja kustannusvaikutuksista sekä mahdollisia hanketoteuttajia, esimerkiksi Ammattikorkeakoulujen edustajat. Yhdessä päätetään, miten asiassa edetään kalapöytäkeskustelun jälkeen ja kenen tai keiden vetovastuulla. Vaihtoehtoja voivat olla esimerkiksi yrityskohtaiset investoinnit, yhteiskäyttötilojen investointihankkeet, infotilaisuuden järjestäminen,

Yrityksiä aktivoidaan ja innostetaan kehittämistoimenpiteisiin, mutta varsinaisessa yritysneuvonnassa, liiketoimintasuunnittelussa, kannattavuuslaskelmien tekemisessä ja tukihakemusten laatimisessa lisätään yhteistyötä alueen yritysneuvojen kanssa. Tämä voi aluksi edellyttää EMKVR-tukikoulutuksien järjestämistä yritysneuvojille.

Yhteistyön laajentaminen tarkoittaa myös yhteistyön lisäämistä muiden Kalaleader-ryhmien kanssa. Ryhmät ovat sopineet hallinnoivien ryhmien toiminnanjohtajien säännöllisistä tapaamisista hyvien hallintotapojen siirtämiseksi ja ryhmien välisen yhteistyön edistämiseksi. Muita sovittuja yhteistyöteemoja ovat muun muassa viestintä, vähempiarvoisen kalan käytön lisääminen sekä pienten jalostusyritysten yhteistyön edistäminen.

Oulun seudun Leaderin hallinnoiman Perämeren rannikon ryhmän kanssa tehdään yhteistyötä resurssien säästämiseksi järjestämällä yhteisiä koulutuksia, opintomatkoja myös virtuaalisesti sekä tapahtumia esimerkiksi lähikalan käytön lisäämiseen liittyen. Ryhmän omien verkostoitumista edistävien toimien lisäksi myös hankkeilta odotetaan yhteistyön lisäämistä. Yhteistyö voi olla yrittäjien keskinäistä, yrittäjien ja muiden tahojen välistä, eri toimialojen välistä ja ulottua myös oman toiminta-alueen ulkopuolelle. Yhtenä tavoitteena on löytää uusia ja yllättäviäkin yhteistyökumppaneita elinkeinokalatalouden harjoittajille. Yhteistyön edistämiseen ohjataan sekä hankeaktiivoinnissa että huomioimalla se hankkeiden valintakriteereissä.

Tärkeä osa verkostoitumista on kalatalousjaoston toiminta. Siksi jaosto koostuu laajasti keskeisistä alan toimijoista. Verkostoitumisen tehokkuutta ja verkoston laajentumista tukevat varajäsenten huomioiminen toiminnassa sekä vaihtumisen takaava toimikausien rajaaminen.

Jatkuva oppiminen

Jatkuva oppiminen pitää sisällään digitaalisuuden ja teknologian hyödyntämisen. Paitsi kokonaan uusien taitojen oppimiseen, osaamisen kasvattamista tarvitaan myös jo käytössä olevissa toimintatavoissa. Esimerkkinä särkikalojen kalastus, jossa ainakin Kainuussa on tunnustettu olevan vielä osaamisvajetta. Uuden tiedon jalkauttaminen alueelle on tärkeää ja sitä tehdään yhteistyössä tutkimus- ja oppilaitosten sekä valtakunnallisten hankkeiden kanssa. Opintomatkoja kotimaassa ja ulkomaille tarvitaan edelleen sekä uusien asioiden hoksauttamiseksi että luomaan ja vahvistamaan yhteistyötä. Kalaleader organisoii matkat, mutta ne ovat pääsääntöisesti muista rahoituslähteistä rahoitettuja tai omakustanteisia.

Vastuullisuus

Vastuullisuuden lisääminen on haastava teema, mutta niin tärkeä tulevaisuuspäämäärä, että se on nostettu läpileikkaavaksi. Vastuullisuudessa painotetaan erityisesti ympäristöystävällisyyttä. Strategian toimenpiteillä otetaan suunta kohti tulevaisuuden toivottua tilannetta, vaikka se ei kaikilta osin toteutuisikaan vielä ohjelmakauden loppuun mennessä. Edelläkävijäyrityksiä tarvitaan toimimaan vetureina ja kokeilukohteina ja -kumppaneina, alueelta löytyy yrityksiä, joilla on tähän halukkuutta.

5. TOTEUTUSSUUNNITELMA

5.1 KEHITTÄMISEN PAINOPISTEET

Kolmekehittämisen painopisteeksi on valittu

- Vahva perusta elinkeinolle
- Lisävirtaa uudesta tekemisestä
- Lisää sinistä taloutta

Painopisteiden tavoitteiden toteutumista edistetään koulutuksilla ja muilla omilla tilaisuuksilla, tukemalla toimenpiteitä käytettävissä olevilla varoilla sekä etsimällä niiden toteuttamiseen muita rahoituslähteitä.

5.1.1 VAHVA PERUSTA ELINKEINOLLE

Painopisteessä halutaan parantaa kalatalouselinkeinon toimintaedellytyksiä niin kalavesien, infran kuin toimintatapojenkin osalta.

Painopisteen tavoitteet ja esimerkkejä toimenpiteistä:

Kalavedet käyttöön

- Hyödyntämättömien kalavesien käyttöönotto
- Veneenlaskupaikat, kalasaaliin purkupaikat yms. rakenteet tietoisuuteen
- Kalatalousalueiden uusien käyttö- ja hoitosuunnitelmien mahdollisuudet käyttöön
- Osakaskuntien ja kalastusalueiden toimintatapojen uudistaminen, esim. toiminnan yhdistäminen, selvittelysopimukset

Parempaa infraa

- Infrapuutteet kuntoon, mm. käsittelytilat, laitteet, purkupaikat
- Paltamon kalatalomallin soveltaminen

Tehokkaampaa toimintaa

- Pyydys- ja pyyntitekniikoiden parantaminen
- Uudet logistiset ratkaisut
- Keräilyjärjestelmän kehittäminen

5.1.2 LISÄVIRTAA UUDESTA TEKEMISESTÄ

Uudistuvilla toimintatavoilla, erottuvilla tuotteilla ja vahvistuvalla yhteistyöllä turvataan elinkeinon jatkuvuus alueella ja mahdollistetaan sen kasvu. Tähän tarvitaan myös uusia yrittäjiä. Yhtenä tavoitteena toimintatapojen uudistamiselle on edistää alan sopeutumista ilmastonmuutokseen.

Painopisteen tavoitteet ja esimerkkejä toimenpiteistä:

Uusia yrittäjiä alalle

- uusien kalastajien aktivointi, erityisesti tekemällä toimialaa tutuksi nuorille
- sukupolven- ja omistajanvaihdosten edistäminen, erityisesti kalankasvatuksessa
- uusien jalostajien aktivointi ja etsiminen

Uusia tuotteita markkinoille

- käyttäjälähtöinen, kysyntään perustuva ja rohkea tuotekehitys
- kalojen sesongin ulkopuolinen käyttö, uusilla käyttötavoilla
- sivuvirroista tuotteita jätteen sijaan
- sivusaalis käyttöön

Verkostojen vahvistaminen

- tavoitteellisen yhteistyön lisääminen toimialan sisällä sekä siihen liittyvien toimijoiden kanssa sekä kotimaassa että kansainvälisesti

Osaamisen kasvattaminen

- erityisenä huomion kohteena digi, markkinointi, tuotekehitys, jatkojalostus, lähikalan uudet myyntikanavat
- ympäristöystävällisten, ilmastoviisaiden ja älykkäiden toimintatapojen edistäminen
- kannustaminen ilmastonmuutokseen varautumiseen ja sopeutumiseen esim. lajiston muuttumiseen liittyvät osaamistarpeet
- tutkimustiedon ja Luken innovaatio-ohjelmien tulosten jalkauttaminen
- yhteistyö mm. yliopiston kanssa
- hyvien käytäntöjen siirtäminen alueen ulkopuolelta, myös ulkomailla

- yhteistyö muiden Kalaleader-ryhmien kanssa
- elinkeinon merkittävyyden esille tuominen ja huomioiminen aluekehittämisessä

5.1.3 LISÄÄ SINISTÄ TALOUTTA

Painopisteellä halutaan edistää kalatalousyrittäjien toiminnan laajentumista sitä lähellä oleville toimialoille tai elinkeinokalataloutta hyödyttävää yhteistyötä niiden kanssa.

Painopisteen tavoitteet ja esimerkkejä toimenpiteistä:

Toimialojen välinen yhteistyö

- Blue Care -tarjontaa alueelle
- elinkeinokalatalouden ja matkailualan yhteistyön lisääminen
 - kalaruokien yhdistäminen tapahtumiin ja matkailutarjontaan, kalastuskulttuurin hyödyntäminen, kalastusmatkailun ja vapaa-ajan kalastuksen puitteiden parantaminen, kalaan liittyvien ohjelmajalustojen lisääminen

Vesiympäristön hyvän tilan säilyttäminen

- hoitokalastuksen ja vesistökuunnostushankkeiden edistäminen
- alueella olevan vesiosaamisen hyödyntäminen muun muassa vesien tilaa koskien

Uudenlainen vesiviljely

- pikkulimaskan ja muiden ravinteita keräävien vesikasvien hyödyntäminen
- mahdollisen biotuotetehtaan tarjoamat mahdollisuudet vesiviljelylle

5.2 TUETTAVIEN HANKKEIDEN VALINTA

Tuettavien hankkeiden valinnassa käytetään hankearviointilomaketta dokumentoimaan hankkeen sopivuus valintakriteereihin. Mahdolliset pisteytykset tukevat lisäperustelut kirjataan pöytäkirjaan.

Mikäli käytettävissä oleva rahoitus ei riitä kaikille hakemuksille, hankearvioinnissa saatu pisteiden määrä ratkaisee rahoitusjärjestyksen. Arviointilomake menee ELY-keskukselle kalatalousjaoston antaman lausunnon liitteenä.

Valintakriteerit jakautuvat yleisiin ja strategian sisältöön keskittyviin. Yleisissä tarkastellaan erityisesti realistisuutta ja taloudellisuutta ja sisältökriteereissä muun muassa soveltuvuutta painopisteisiin ja määrällisten tavoitteiden edistämistä.

Valintakriteerit jakautuvat kaikille hakemuksille pakollisiin hyväksyttävyysskriteereihin, strategisuutta mittaaviin kriteereihin sekä lisäarvokriteereihin. Pakollisissa tarkastellaan erityisesti liittymistä strategian painopisteisiin, realistisuutta, taloudellisuutta ja tavoitteiden ja toimenpiteiden selkeyttä. Strategisuutta mittaavissa kriteereissä arvioinnin kohteena ovat läpileikkaavien teemojen toteutuminen ja strategian tavoitteiden toteutumisen edistämisen. Lisäarvoa hankkeille tuovat ilmastonmuutoksen hillintä ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen, innovatiiviset käynnistämistoimet sekä hankkeiden jälkeiseen jatkuvuuteen panostaminen.

Hankkeiden arvioinnissa käytettävät kriteerit ovat hakijoiden ja muiden kiinnostuneiden nähtävissä Kainuun ja Koillismaan Kalaleaderin nettisivuilla.

5.3 VIESTINTÄ

Viestinnän kohderyhminä ovat elinkeinonharjoittajat, alasta kiinnostuneet, sidosryhmät, yhteistyökumppanit ja yleisö.

Kainuun ja Koillismaan Kalaleaderilla on omat nettisivut osoitteessa www.kainuunkalaleader.fi sekä somekanavista käytössä Facebook, Twitter ja jossain määrin Instagram. Kanavien sisältö päivitetään uuden kauden strategiaa ja tukimuotoja vastaaviksi. Elinkeinoharjoittajille on käytössä uutiskirje ja tarvittaessa suorapostitukset sekä sähköisesti että perinteisen postin kautta. Perusviestintään kuuluvat myös juttuvinkit medialle, paikallislehtiin kirjoitetut artikkelit sekä infotilaisuudet.

Ryhmän oman viestinnän tukena ja lisänä tullaan hyödyntämään kansallisen verkoston viestintäresursseja.

Nettisivut linkitetään kaikkien alueen Leader-ryhmien nettisivuille.

Kalatalousjaostolla on oma WhatsApp-ryhmä nopealle ja vapaamuotoisemmalle yhteydenpidolle.

Viestinnässä on tunnistettu seuraavia parannustarpeita päättyneeseen kauteen verrattuna: Twitter ja Instagram ovat toimineet aktivaattorin nimen kautta. Kanavien on oltava Kalaleaderin nimellä, jotta viestinnän jatkuvuus ja löydettävyys on turvattu myös henkilövaihdosten jälkeen. Sisältöön on lisättävä rahoitettujen hankkeiden esittelyjä, asiakastarinoita, saavutettuja tuloksia sekä visuaalista materiaalia esimerkiksi videoiden ja infograafien muodossa. Viestinnän kytkeytymistä strategiaan ja sen tavoitteisiin lisätään sekä erillisillä tavoite- ja tuloskoontipostauksilla että hanke-esittelyihin liitettävien strategiasta nousevien aihetunnisteiden (hashtagien) avulla: #uusiayrittajia, #parempaa infraa jne.

Viestinnän päätteemat:

Toimiva ja tukeva Kalaleader:

Kalaleaderin tavoitteet, rahoitusmahdollisuudet ja tulokset tutuiksi koko alueella. Rahoituksen lisäksi tehdään näkyväksi muutakin omaa toimintaa ja osallistumismahdollisuuksia. Päättävöitteet: lisätä toiminnan strategisuuden ja omien toimien näkyvyyttä, myöntövaltuuden täysimääräinen käyttö, tilaisuuksien kasvava osallistujamäärä.

Kalalla kasvaa:

Lisää näkyvyyttä paikallisen kalan käytölle ja sen myönteisille vaikutuksille ihmisiin, luontoon ja talouteen. Päätaivoitteet: hyödyt tietoisuuteen → kalan käyttö lisääntyy ja alan arvostus kasvaa.

Tule apajalle:

Alalla on tilaa uusille yrittäjille, työntekijöille ja kumppaneille. Päätaivoitteet: kiinnostus alaa kohti lisääntyy ja näkyy käytännössä mm. uusina yrittäjinä, harjoittelijoina, pysyvinä ja kausityöntekijöinä ja uusina yhteistyötarjojousina.

Tarkempi viestintäsuunnitelma on esitetty strategian liitteessä 2.

6. MÄÄRÄLLISET JA LAADULLISET TAVOITTEET

Tavoite	Vahva perusta elinkeinolle	Lisävirtaa uudesta tekemisestä	Lisää sinistä taloutta	Yhteensä
Uusien yritysten määrä	0	10	0	10
Avustettujen toimijoiden määrä	30	50	10	90
Järjestettyjen yhteistyö- ja koulutustilaisuuksien määrä / osallistujien määrä	10 / 200	30 / 600	10 / 200	50 / 1 000
Aktivoinnin avulla saatu muu rahoitus kalatalouden kehittämiseen	1 000 000	500 000	300 000	1 800 000
Alueen toimijoiden yhteistyön lisäämiseksi tehtyjen toimien lukumäärä	25	30	15	70
Uusien tuotteiden / palvelujen määrä	0	10	10	20
Uudet tai uudistetut infrakohteet	10	0	0	10
Ympäristötoimia toteuttaneet yritykset tai yhteiskäyttötilat	30	30	10	70
Uusia kalavesiä ammattikalastuksen piirissä	X	0	0	
Uusia toimintatapoja otettu käyttöön	X	X	X	
Yhteistyön lisääntyminen	X	X	X	

Osa tavoitteista on laadullisia tai luonteeltaan sellaisia, ettei niille ole tarkoituksenmukaista asettaa määrällistä tavoitetta. Nämä on merkitty X:llä, joka tarkoittaa myönteistä vastausta. Seurantavaiheessa niiden kohdalle lisätään sanallinen selostus toteutuneista tuloksista.

7. HALLINTO JA SEURANTA

7.1 HALLINNOIJA JA TOTEUTTAJAKUMPPANIT

Kalaleader -ryhmäksi hakijana, strategian hallinnoijana ja vastuutahona toimii Oulujärvi LEADER ry, jolla on siitä kokemusta kalatalousryhmätoiminnan alusta saakka. Leader-ryhmänä Oulujärvi Leader on toiminut vuodesta 1997 saakka. Strategian toteuttajakumppaneita ovat alueen muut Leader-ryhmät: Elävä Kainuu Leader, Koillismaa Leader, Keskipiste-Leader, Oulun Seudun Leader ja Peräpohjolan Leader. Sekä Oulujärvi Leaderin että toteuttajakumppaneiden hallitukset muodostuvat julkisten tahojen, yhdistysten ja yksityisten maaseudun asukkaiden kolmikannan mukaisesti. Ryhmät tekevät Kalaleaderia koskevaa viestintää oman viestintänsä ohessa, osallistuvat kalatalousjaoston toimintaan ja toimivat tarvittaessa kalataloushankkeiden hakijoina. Leader-ryhmien kautta elinkeinokalatalouden kehittäminen saadaan yhdistettyä muuhun paikalliseen maaseudun kehittämiseen.

Oulujärvi Leaderilla on ajan tasalla oleva laatukäsikirja, joka sisältää myös Kalaleader-toiminnan ja sen prosessit. Hallinnointiin ja strategian toteumaseurantaan liittyviä tehtäviä hoitavat Oulujärvi Leaderin hankeneuvoja ja toiminnanjohtaja. Käytännön aktivointi-, hankkeistus- ja verkostojen rakentamistyöhön tarvitaan oma henkilö. Paikallisen toiminnan lisäksi ryhmä osallistuu kansallisen verkoston työskentelyyn, jolloin sen erityisosaamista muun muassa viestinnässä, poikaskasvatuksessa ja tuotekehityksessä voidaan hyödyntää valtakunnallisesti ja samalla huolehtia valtakunnallisten toimenpiteiden näkyvyydestä oman alueen toimijoille. Ryhmän omia resursseja säästävät ja vahvistavat valtakunnallisesti toteutettavat viestintään ja koulutukseen liittyvät yhteishankkeet. Tarvetta valtakunnalliselle yhteistyölle on myös alaa koskevan tilastoinnin kehittämisessä, esimerkiksi ikäjakauma-, liikevaihto- ja työllistävyystietojen sekä saatujen vientitulojen osalta.

7.2 KALATALOUSJAOSTO

Oulujärvi Leaderin hallituksen valtuuttama kalatalousjaosto kokoontuu vähintään neljä kertaa vuodessa. Jaosto käsittelee rahoitushakemukset, valitsee niistä puollettavat hankkeet, antaa hakemuksista lausuntonsa ELY -keskukselle sekä seuraa myöntövaltuuden sidontatilannetta jokaisessa kokouksessaan. Jaosto myös seuraa strategian toteumatilannetta ja päättää mahdollisesti tarvittavista ohjaustoimenpiteistä, esimerkiksi teemallisen haun avaamisesta tai aihealueesta, johon lähdetään rakentamaan verkostoa ja etsimään sopivaa rahoituslähdeä.

Kalatalousjaosto muodostuu paikallisista yksityisen ja julkisen tahon edustajista: alan yrittäjistä ja eri sidosryhmistä. Kalatalousyrittäjien edustajiin valitaan sekä kalastajia, jalostajia että kasvattajia. Elinkeinoon liittyviin tahoihin luetaan mukaan kunnat, elinkeinoyhtiöt, oppi- ja tutkimuslaitokset, kalatalousalueet, neuvonta- ja muut alan järjestöt.

Jaostossa on 12 jäsentä: kolme jokaisen niiden Leader -ryhmän alueelta, joiden toimialue on kokonaan mukana Kalaleaderissa ja yhteensä kolme muiden ryhmien alueilta.

Jokaisella jaoston jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Oulujärvi Leaderin hallitus vahvistaa jaoston kokoonpanon.

Jaoston jäsenen toimikausi on kaksi vuotta ja niitä voi olla peräkkäin korkeintaan kolme. Sihteerinä toimii Oulujärvi Leaderin hankeneuvoja, esittelijänä käsiteltävästä asiasta riippuen aktivaattori tai Oulujärvi Leaderin toiminnanjohtaja. Toteuttajakumppaneina toimivien Leader -ryhmien toiminnanjohtajille lähetetään aina osallistumiskutsu jaoston kokouksiin, jolla varmistetaan kalatalouden linkittyminen muuhun paikalliseen maaseudun kehittämistyöhön.

7.3 ARVIOINTI JA SEURANTA

Työntekijöiden ja kalatalousjaoston tekemän jatkuvan seurannan lisäksi toiminnasta laaditaan vuosiraportit. Oulun seudun Leaderin / Perämeren rannikon Kalaleader-ryhmän kanssa on sovittu vertaisarvioinneista.

Itsearviointia tehdään toteuttamalla ohjelmakauden aikana vastaava yrittäjäkysely kuin kaudella 2014 – 2020. Kyselyjen tuloksia vertaamalla nähdään tehtyjen toimenpiteiden aiheuttamat vaikutukset vastauksiin ja jatkokehitystarpeet.

Tuettujen hankkeiden toteutumista seurataan yhteydenpidolla niiden toteuttajatahoihin sekä mahdollisissa ohjaus- tai projektiryhmissä.

Ryhmien aktivaattorit pitävät tiiviisti yhteyttä käytännön työhön liittyen. Lisäksi Kalaleader-ryhmiä hallinnoivat toiminnanjohtajat tapaavat säännöllisesti toiminnan laadun parantamiseksi, hyvien hallintotapojen siirtämiseksi ja ryhmien välisen yhteistyön edistämiseksi.

7.4 KÄSITTELEVÄ VIRANOMAINEN

Toteuttamisalueen kunnat jakaantuvat kolmen eri ELY-keskuksen alueelle: Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi. Näistä Lapin ELY-keskus käsittelee Kainuun ja Koillismaan Kalaleader -hankehakemukset. Hankkeiden maksuhakemukset käsitellään valtakunnallisessa KEHA -keskuksessa.

8. RAHOITUS

8.1 KALALEADER-RAHOITUKSEN JAKAUTUMINEN

KUSTANNUSLAJIT

Painopiste		Vuosi	2021 - 2027
Vahva perusta elinkeinolle	30 %	32 143	225 000
Lisävirtaa uudesta tekemisestä	55 %	58 929	412 500
Lisää sinistä taloutta	15 %	16 071	112 500
Yhteensä	100 %	107 143	750 000
Toimintaraha		35 714	250 000
Kuntaraha strategian toteuttamiseen		27 391	191 737
STRATEGIA YHTEENSÄ		170 248	1 191 737

RAHOITUSLAJIT

		Vuosi	2021 - 2027
EMKVR- kehys	84 %	142 857	1 000 000
Kunnat 19 % EMKVR-kehyksestä	16 %	27 391	191 737
YHTEENSÄ	100 %	170 248	1 191 737

Osaan hankkeista tulee sitoutumaan myös yksityistä rahoitusta, mutta sille ei ole asetettu tavoitetasoa, eikä se ole mukana rahoitustaulukossa.

Rahoitus on esitetty vuosille 2021 – 2027, mutta käytännössä vuodelle 2021 varattuja varoja varaudutaan käyttämään vielä 2027 jälkeen ohjelmakausien sujuvan vaihtumisen varmistamiseksi. Vuonna 2028 voidaan jäljellä olevaa myöntövaltuutta käyttää hankkeiden rahoittamiseen. Toimintarahalla huolehditaan päättyneen kauden hankkeiden toteutusneuvontaa ja ohjelmakauden sulkemiseen liittyviä tehtäviä muutamien kuukausien ajan vuosina 2028 ja 2029.

Kaikki alueen 15 kuntaa ovat sitoutuneet kuntarahoitusosuuden maksamiseen. Kuntarahoitusta käytetään jaoston toimintaan, viestintään ja hallintotehtäviin, mutta tarvittaessa myös asiantuntijaresurssien määräaikaiseen käyttöön ja muuhun strategian toteutumista edistäviin toimiin.

Taulukossa esitettyjen rahoituslajien lisäksi tarkoitus on osallistua kansallisen verkoston toimintaan, josta voi saada korvausta työpanokselle enintään noin 15 000 euroa vuodessa.

8.2 MUUN RAHOITUKSEN HYÖDYNTÄMINEN

Kainuun ja Koillismaan Kalaleaderilla on jonkin verran kokemusta muiden rahoituslähteiden, esimerkiksi ESR:n ja työvoimahallinnon varojen hyödyntämisestä. Tarkoituksena on laajentaa niiden käyttöä.

Toteutuksessa hyödynnetään myös EMKVR:n ELY-keskuksen kautta haettavia investointi- ja muita tukia. Esimerkiksi innovaatioaseteli on uusi tukiväline, jonka käytöllä voidaan edistää myös tämän strategian osaamisen kasvattamisen tavoitetta ja aloitustukijärjestelmällä tavoitetta uusista yrittäjistä.

Uudella rakennerahastokaudella ELY-keskuksesta haettava yrityksen kehittämisavustus tulee mahdolliseksi myös kalanjalostusyriyksille. Tätä voidaan hyödyntää vastuullisuuteen ja digitaalisuuteen liittyvissä strategian tavoitteissa silloin kun toimenpiteessä luodaan uusia ratkaisuja esimerkiksi energia- ja materiaalitehokkuuteen.

Yritysten investoinneissa yksityisellä rahalla on merkittävä osuus. Tämä voi olla yrityksen tai yrittäjän oman rahan lisäksi yksityisiltä sijoittajilta tulevaa rahoitusta. Tästä on alueella jo kokemusta.

Toiminta-alueen Leader-ryhmien tai ELY-keskuksen maaseuturahaston rahoitusta voidaan hyödyntää esimerkiksi kalastusmatkailun edistämiseen sekä joihinkin vesiympäristöä parantaviin toimiin. Mahdollisia ovat myös rinnakkaishankkeet, joissa maaseuturahastosta rahoitettuun yritysryhmähankkeeseen tai ruokamatkailuhankkeeseen kytketään kalatalousyriytyksiä mukaan Kalaleader-varoin.

Kalastusperinnettä tai -kulttuuria ei alueella ole vielä juurikaan tallennettu tai tuotu esille esimerkiksi matkailuun liittyen. Tämä on teema, jossa tullaan etsimään rahoituslähteitä säätiöistä tai opetus- ja kulttuuriministeriön hankeavustuksista.

Kalatalouden tarpeita kytketään suuriin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin yliopisto- ja ammattikorkeakoulu yhteistyön kautta. Näillä on osaamista ja kokemusta myös merkittävien kansainvälisten rahoitusten hakemisesta.

Venäjältä on osoitettu kiinnostusta Kainuun ja Koillismaan Kalaleaderin rahoittamaa nuorten kala-alan kesätyöhanketta kohtaan. Kala-alan tutuksi tekemiseen nuorille ja muille mahdollisille uusille kalastajille rajat ylittävällä yhteistyöllä voi olla mahdollista saada rahoitusta Karelia CBC -ohjelman kautta. Suurin osa Kainuun ja Koillismaan Kalaleaderin toiminta-alueesta kuuluu kyseiseen ohjelma-alueeseen.

Uusien kalastajien kouluttamiseen ja kasvavien yritysten työntekijätarpeisiin hyödynnetään työvoimahallinnon resursseja. Business Finlandin palveluja voidaan käyttää muutamien kansainvälisille markkinoille tähtäävien yritysten tarpeisiin.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisessa selvitetään mahdollisuudet hyödyntää EU:n oikeudenmukaisen siirtymän rahastoa. Vesistöjen kunnostushankkeita edistämällä parannetaan kalaston olosuhteita ja luodaan kalastajille ansaintamahdollisuuksia hoitokalastuksesta. Kunnostushankkeiden toteuttamisessa hyödynnetään ELY-keskusten ja Ympäristöministeriön rahoitusmahdollisuuksia. Jossain määrin myös Leader-ryhmillä on mahdollisuus tukea pienimuotoisia kunnostuksia.

Rakennerahastojen varojen hakeminen on mahdollista, mutta toissijaista, jotta vältetään kilpailua muiden toimijoiden kanssa alueelle jo muutenkin suuntautuvista varoista. Pyrkimyksenä on tuoda lisäarvoa kalatalouden lisäksi myös koko toiminta-alueelle hankkimalla sinne alueen ulkopuolista rahoitusta.

Julkisten lähteiden lisäksi on ammattikalastajien hyödyksi käytettävissä Hätälä Oy:n lahjoittama summa. Tavoitteena on myös jatkaa säästyneillä kuntarahoilla toteutettua ryhmän oman Kalakipinä -aktivointirahan myöntämistä, uudistuneessa muodossa.